

PREVZEMANJE BIBLIOGRAFSKIH ZAPISOV IZ RAZLIČNIH KULTURNIH OKOLIJ

Avtorji: *Gordana Mazić, Alexandra Dipchikova, Jelena Djurović, Pavlina Mitrevska Gjurovska, Nevenka Hajdarević, Marija Jovancai, Janez Jug, Anka Rogina*

Moderatorica: Gordana Mazić (Institut informacijskih znanosti, Maribor)

Kontaktni naslov: gordana.mazic@izum.si

Na okroglo mizo "Prevzemanje bibliografskih zapisov iz različnih okolij" smo povabili 11 predstavnikov nacionalnih knjižničnih sistemov COBISS z željo, da poiščemo odgovore na vprašanja o prostem pretoku bibliografskih zapisov. Prosti pretok je v skupnem interesu zaradi smotnejše, kvalitetnejše in učinkovitejše katalogizacije in je nedvomno samo en del skupnega napore knjižnic, da svojim uporabnikom ponudijo prav tiste informacije, ki jih potrebujejo. Knjižnice tega že od nekdaj ne počnejo same. Danes, v času odprtih družb in komunikacij, se nam medsebojno sodelovanje ponuja kot smotrna rešitev za iskanje odgovorov na vedno večje izzive, s katerimi se srečujejo knjižnice. Izhodišče razprave so izkušnje s hitro naraščajočim številom prevzetih zapisov med knjižnicami v mreži COBISS.Net, v kateri sodeluje že pet držav in ki se bo v prihodnje še širila.

Vsako okolje ima svojo specifično knjižnično tradicijo, ki je tesno povezana s kulturo in se izraža tudi v razlikah pri sicer dokaj standardizirani knjižničarski praksi. V mreži COBISS.Net uporabljamo pet različnih jezikov katalogizacije, v prihodnosti pa jih bo zagotovo še več. Področje, na katerem deluje in se širi COBISS.Net, je znano po številnih nacionalnih skupinah, sožitju različnih kultur, jezikov in veroizpovedi. Je področje, katerega prihodnost nedvomno temelji na medsebojnem dialogu, sodelovanju in strpnosti.

Soočanje različnih izkušenj, ugotovitev in pričakovanj nas bo zagotovo pripeljalo do boljše vizije medsebojnega sodelovanja v mreži COBISS.Net. Svoje izkušnje so na okrogli mizi predstavili: dr. Alexandra Dipchikova, vodja skupine za normativno kontrolo Nacionalne knjižnice "Sv. Ciril in Metod" (Sofija), mag. Ema Dornik, bibliotekarka na Inštitutu za biomedicinsko informatiko (Ljubljana), Jelena Đurović, ravnateljica Nacionalne knjižnice Črne gore (Cetinje), Nevenka Hajdarević, redaktorica vzajemnega kataloga ViBBIH

Centra (Sarajevo), Marija Jovancai, urednica Bibliografije Vojvodine v BMS (Novi Sad), mag. Janez Jug, bibliotekar Osrednje družboslovne knjižnice Jožeta Goričarja (Ljubljana), Irena Kavčič, redaktorica vzajemne baze podatkov v NUK (Ljubljana), mag. Željka Komlenić, vodja oddelka za obdelavo v NUBRS (Banjaluka), Pavlina Mitrevska Gjurovska, bibliotekarka v NUB "Kliment Ohridski" (Skopje) in Anka Rogina, strokovna sodelavka v IZUM (Maribor).

Knjižnice so sinonim za vzajemnost. Njihova naloga je, da priskrbijo gradivo in omogočijo dostop do informacij in jih dajo uporabnikom na voljo. Večji kot je sistem, katerega del je posamezna knjižnica, večja je verjetnost, da bo uporabnik našel publikacijo oz. iskano informacijo. S to idejo se je pred 20 leti začel COBISS.

Ko danes govorimo o prostem pretoku bibliografskih zapisov v sistemih COBISS, imamo v mislih tri segmente, ki prispevajo k učinkovitejši, kakovostnejši in cenejši katalogizaciji. To so: vzajemna katalogizacija, prevzem zapisov iz svetovno znanih baz podatkov oz. servisov in COBISS.Net.

Online vzajemna katalogizacija je zasnovana na kooperativnem zbiranju in distribuirani obdelavi podatkov, kar omogoča racionalno delitev dela in prihranek pri zahtevnem postopku obdelave knjižničnega gradiva.¹ Vzajemna katalogizacija je temeljni princip delovanja nacionalnih sistemov COBISS. Podobni, vendar ne enaki modeli vzajemne katalogizacije so danes razširjeni po celem svetu.

COBISS.XX	Štev. knjižnic	Štev. licenc	Štev. zapisov	Štev. kopiranj	% kop.
COBISS.BH Bosna in Hercegovina	21	85	248.920	50.671	20 %
COBISS.CG Črna gora	10	32	113.089	16.975	15 %
COBISS.MK Makedonija	22	53	364.496	83.939	23 %
COBISS.SI Slovenija	345	775	3.175.918	4.961.431	156 %
COBISS.SR Srbija	74	458	1.791.945	634.893	29 %

Tabela 1: Število vključenih knjižnic in katalogizatorjev, število kreiranih zapisov in njihovih kopij v lokalne baze podatkov v posameznih nacionalnih sistemih COBISS

Podatki v tabeli nazorno govorijo o učinkovitosti vzajemne katalogizacije, ki je premosorazmerna z velikostjo sistema. Večji je sistem, bolj učinkovita je vzajemna katalogizacija. Na primeru COBISS.SI vidimo rezultat (in tudi smiselnost) široko razvejanega nacionalnega kooperativnega sistema, v katerem sodeluje večina knjižnic. Če podatke o številu kopiranih zapisov gledamo z vidika stroškov katalogizacije, vidimo, da lahko knjižnica z velikim številom prevzetih zapisov pri ustreznih kakovosti kreiranih zapisov zmanjša stroške katalogizacije celo za 2/3. Če primerjamo podatke iz drugih nacionalnih COBISS-ov, vidimo, da je korelacija med velikostjo sistema in njegovo učinkovitostjo nedvomna. Takšno je tudi dejansko stanje: knjižnice v večjih sistemih v COBISS-u se v večji meri poslužujejo kopiranja zapisov, medtem ko knjižnice v manjših sistemih kopirajo sorazmerno manj zapisov.

Korak naprej glede prostega pretoka bibliografskih informacij v COBISS-u predstavlja začetek prevzemanja zapisov iz svetovno znanih sistemov in s tem povezane sistematične skrbi za kakovost bibliografskih zapisov. Najprej je bilo leta 1990 omogočeno prevzemanje zapisov za serijske publikacije iz baze ISSN. Po letu 2000 je slovenskim knjižničarjem na voljo še dostop do zapisov dveh velikih svetovno znanih sistemov: to sta WorldCat (vzajemni katalog OCLC-ja) in normativna datoteka imen Kongresne knjižnice (LC Names).²

Prva programska oprema za prevzemanje tujih zapisov za serijske publikacije iz baze podatkov ISSN je bila v sistem COBISS vključena leta 1990 v sodelovanju z Jugoslovanskim bibliografskim inštitutom iz Beograda.

Ko je bil leta 2000 v COBISS.SI vključen servis za prevzemanje zapisov iz OCLC-jeve baze podatkov WorldCat, so se tudi slovenske knjižnice uvrstile med množico evropskih in svetovnih knjižnic, ki si pri katalogizaciji, predvsem monografij, pomagajo s profesionalnimi servisi. Uveljavljanje tega servisa je slovenskemu knjižničarstvu prineslo veliko pozitivnih izkušenj in novega znanja, predvsem glede spoznavanja svetovno najbolj razširjenih katalogizacijskih pravil ter njim ustreznega formata. Z uveljavljanjem tujih servisov smo dobili več kot samo neposredno izkustvo z AACR2 in MARC 21 – dobili smo možnost primerjanja in kritičnega vpogleda v domačo katalogizacijsko prakso.

Podatki o razmerju med kreiranimi in prevzetimi zapisi v obdobju zadnjih petih let, predvsem pri zapisih za monografske publikacije in normativnih zapisih, kjer je prevzem zapisa iz tuje baze podatkov katalogizatorjeva prosta izbira, govorijo v prid prostemu pretoku bibliografskih zapisov.

COBIB.SI	Kontinuirani viri		Monografski viri		Normativni zapisi	
	Original. kreirani zapisi	Prevzeti iz ISSN	Original. kreirani zapisi	Prevzeti iz OCLC (WorldCat)	Original. kreirani zapisi	Prevzeti iz LCNAMES
2003–2007	8.327	9.172	430.457	103.736	290.838	191.717
	47 %	53 %	80,5 %	19,5 %	60 %	40 %

Tabela 2: Število originalno kreiranih in prevzetih zapisov po posameznih tipih v obdobju 2003–2007

Ko je bil leta 2003 podpisan sporazum o vzpostavitvi mreže COBISS.Net, je bil knjižnicam petih držav JV Evrope dan na voljo prvi brezplačni servis za medsebojno izmenjavo bibliografskih zapisov. Zato imamo, ko govorimo o mreži COBISS.Net, dejansko v mislih možnost skupne uporabe knjižničnih virov v regiji. S pojmom "knjižnični viri" označujemo tako vire, ki jih hranimo in dajemo na voljo uporabnikom, kot tudi strokovno znanje, ki ga imajo bibliotekarji in drugi strokovnjaki, zaposleni v knjižnicah.

COBISS.Net	Original. kreirani zapisi za mon. publ.	Prevzeti zapisi iz COBISS.Net za mon. publ.	% prevzetih zapisov
2005*–2007			
COBISS.BH	37.430	14.841	39,6 %
COBISS.CG	56.373	43.902	77,4 %
COBISS.MK	36.822	6.221	16,9 %
COBISS.SI	201.810	4.616	2,2 %
COBISS.SR	201.802	12.176	6,0 %

Tabela 3: Odnos med originalno kreiranimi zapisi za monografske publikacije in zapisi, prevzetimi iz COBISS.Net v obdobju od 11. 11. 2004 do 11. 11. 2007 (tabela izključuje zapise, ki so prevzeti iz OCLC WorldCat)

V COBISS.Net smo vgradili najboljše izkušnje iz vzajemne katalogizacije in prevzemanja zapisov tujih bibliografskih servisov. Utemeljili smo ga na treh temeljnih principih:

- prostovoljnost,
- brezplačni prevzem,
- programska konverzija besedilnih fraz.

Tudi če zapis v nacionalni vzajemni bazi podatkov ne obstaja, prevzem zapisa ni obvezen. Knjižničar ga lahko po lastni presoji prevzame iz katere koli vzajemne baze podatkov. Pri tem ni nobenih stroškov.

Pri prevzemu zapisov smo upoštevali jezikovne razlike, ki obstajajo na prostoru mreže COBISS.Net. Polja, ki vsebujejo standardne izraze, ob prevzemu zapisa prevajamo v lokalni jezik katalogizacije. Nadaljnje izboljšanje prevzemanja zapisov v mreži COBISS.Net naj bi prinesla tudi nova izpisna pravila, ki smo jih implementirali pred kratkim. Z njimi smo natančno definirali jezik in pisavo vsakega posameznega polja.

Če pogledamo jezikovno strukturo prevzetih zapisov, opazimo precejšno raznovrstnost, ki daleč presega jezike iz prostora mreže COBISS.Net. V sistemu COBISS.SI smo zasledili prevzete zapise za dela v 15 različnih jezikih, največ v srbsčini, hrvaščini in bosanščini. V COBISS.SR so prevzeli zapise za dela v 17 različnih jezikih, največ v angleščini in nemščini. Med zapisi, ki so prevzeti v COBISS.CG, pa najbolj izstopajo zapisi za dela v srbsčini in hrvaščini.

Obseg katalogizacije, ki se v posameznih državah opira na COBISS.Net, je dobra iztočnica za debato o strokovnih, kulturoloških, jezikovnih in drugih razlogih prostega pretoka bibliografskih informacij. Na okrogli mizi smo s skupnimi močmi poskušali poiskati odgovore na naslednja vprašanja:

- Kolikšen obseg katalogizacije se opira na prevzemanje zapisov v vašem nacionalnem knjižničnem sistemu? Kateri strokovni, kulturološki, organizacijski ali drugi razlogi največ prispevajo k temu?
- Po podatkih S. Wilderja³ se je število katalogizatorjev v specialnih knjižnicah v ZDA v obdobju 1985–2000 zmanjšalo za 45 odstotkov. Hkrati se je število specialistov za vsebinski opis zvišalo za 64 odstotkov. Ali smo deležni sinergijskih učinkov delovanja knjižnic tudi pri nas?
- Zapisi, ki so bili v COBISS.SI prevzeti iz baz podatkov OCLC, ISSN ali LCNames, so bili originalno kreirani po katalogizacijskih pravilih, ki se razlikujejo od pravil, ki jih uporabljamo v Sloveniji. Kljub temu smo v tem letu prevzeli več kot 40.000 bibliografskih zapisov. Je v tem smislu heterogenost pravil, formatov in jezikov katalogizacije ovira ali izziv v katalogizaciji?
- Pravico do knjižničnega gradiva imajo tudi manjše, različne kulturne, socialne in etnične skupine. Ali jim lahko v naših knjižnicah zagotovimo zadostno in kakovostno gradivo? Koliko si pri tem pomagamo z gradivom, ki ga hranijo prestale knjižnice v naši regiji? Kako pri tem vidite vlogo mreže COBISS.Net?
- Vse več gradiva je v digitalni obliki. Prost pretok bibliografskih informacij o tem gradivu ter dostop do samega gradiva je izpostavljen tudi v dokumentu COBISS.Net – II. faza. Kako vidimo katalog, ki združuje klasične in elektronske vire?

- Z začetkom izvajanja projektov digitalizacije se je v evropskih državah dodatno okrepilo sodelovanje med knjižnicami, muzeji in arhivi. Se kaj podobnega dogaja tudi v vaših državah?
- Če se strinjamo, da je sodelovanje temeljna vrednota teh in prihodnjih časov, kako vidimo COBISS.Net v prihodnosti?

Opombe

- 1 Razvoj sistema uzajamne katalogizacije kao zajedničke osnove jedinstvenog bibliotečko-informacijskog sistema i sistema naučno-tehnoških informacija u SFRJ: projekat. Beograd: Jugoslovenski bibliografski institut; Maribor: Računski centar Univerziteta, 1988 (16 str).
- 2 Več o tem v članku SELJAK, Marta. Prevzemanje zapisov iz tujih baz podatkov v COBISS. *COBISS obv. (Tisk. izd.)*, 2000, letn. 5, zv. 1, 18–23, tabele. Dostopno na: http://home.izum.si/cobiss/cobiss_obvestila/2000_1/Html/clanek_02.html. (pregledano 15. 1. 2007).
- 3 WILDER, Stanly. New hires in research libraries: demographic trends and hiring priorities. *ARL: A Bimonthly Report*, no. 221 (April 2002). Dostopno na: <http://www.arl.org/bm~doc/newhires.pdf> (pregledano 15. 1. 2007).

Alexandra Dipchikova (Narodna knjižnica sv. Cirila in Metoda, Sofija): Kooperativna katalogizacija – nova razsežnost medkulturnega dialoga na Balkanu

Kontaktni naslov: dipchikova@nationallibrary.bg

Zahvaljujem se organizatorjem za povabilo na okroglo mizo. Bolgarske knjižnice kot novinci v sistemu COBISS še nimajo kaj dosti izkušenj s prevzemanjem bibliografskih zapisov in tudi ne izkušnje s samim kreiranjem zapisov v tem sistemu.

Ob razmišljanju, kaj bi vas lahko zanimalo, sem se odločila za omembo dveh problemov, povezanih s procesom prevzemanja:

- naše dosedanje izkušnje s tem postopkom na nacionalni ravni in
- naša pričakovanja na mednarodni ravni, ko vstopamo v sistem COBISS.

Naj začnem z dosedanjimi izkušnjami. Doslej je bilo možno prevzeti ali uporabiti bibliografske zapise (za bolgarsko gradivo), kreirane za tekočo nacionalno bibliografijo in mesečno posredovane (na podlagi naročnine)

z elektronsko pošto iz Narodne knjižnice. Ko so prejele blok zapisov, so knjižnice nekatere od njih prenesle v svoje lastne strojne kataloge. Ta enostavni sistem je preslikava starega organizacijskega modela tiskanih katalogov in njihovih pošiljanja po pošti. Ta trenutek uporablja te zapise več kot petdeset knjižnic v državi. Razen neučinkovitosti takšne organizacije ni drugih pripomb – tehnologija prevzemanja je zelo enostavna, normativne baze za katalogizacijo v državi so poenotene (standardi za bibliografski opis, katalogizacijska pravila, splošna klasifikacija itd.).

Kakšna so pričakovanja za prevzemanje v prihodnosti? V procesu priprav na praktično delovanje v kooperativnem sistemu COBISS sodelujem pri prevajanju dokumentacije za ta sistem. Zato imam priložnost preizkusiti tehnologijo prevzemanja in prepričana sem, da ne bomo imeli nobenih problemov z njeno uporabo. S knjižničarskega stališča ocenjujem, da proces izmenjave zapisov med knjižnicami v državi ne bo povzročal težav. Prevzemanje zapisov na mednarodni ravni, med knjižnicami, ki so udeležene v sistemu COBISS, pa lahko prinese nekaj problemov, vendar ne toliko v tehnologiji. Predvsem moramo biti prepričani o potrebnosti takšnega prevzemanja v širokem obsegu. Ko sem se s tem vprašanjem pripravljala na okroglo mizo, sem naredila nekaj poizvedb v lastni knjižnici. Iz nabavnega oddelka sem dobila informacijo, da je knjižnica letno nabavila od 2.500 do 3.000 tujih naslovov knjig v obdobju zadnjih petih let (2002–2007). Povprečno jih je bilo od 30 do 50 odstotkov v cirilici, večji del v ruščini. V navedenih petih letih je prišlo iz držav, ki imajo COBISS, 547 naslovov, kar ni več kot povprečno 110 naslovov letno in predstavlja manj kot 10 odstotkov vseh nabavljenih knjig. Ta mali preizkus je pomemben, ker pokaže, da uporaba zapisov iz drugih balkanskih držav ne more biti neka prioriteta in da ima medkulturni dialog druge pomembnejše razsežnosti. Verjetno je danes naša prioriteta zagotavljanje notranjega prevzemanja in izraba možnosti mednarodne predstavitve bibliografskih zapisov o bolgarski nacionalni tiskani produkciji ter prevzemanje zapisov iz velikih mednarodnih podatkovnih baz, kot so OCLC, ISSN itd. Seveda na to gledamo kot na nalogo za prihodnost.

S teoretičnega vidika moramo širitev geografskih in kulturnih meja sistema povezati z močnejšim poenotenjem njegove uporabe. Po mojem mnenju je najpomembnejši vidik konsistentnosti takšnega sistema vzajemne katalogizacije poenotenje standardov. Bibliografski zapisi so sestavljeni iz različnih sestavnih delov: bibliografski opis, predmetne značnice, klasifikacijska števila in podatki o zalogi. Bolgarija je prva "nejugoslovanska" država, ki vstopa v COBISS.Net. Pričakovane so razlike v normativni bazi sestavnih delov zapisov in zato potrebujemo skupni imenovalac. Ni dvoma, da je za bibliografski opis takšen skupni imenovalac ISBD, ker so katalogizacijska

pravila pač različna. Če želimo doseči konsistentnost, se moramo potemtakem oprijeti skupnega standarda, to pa je ISBD. Na drugem mestu bi morali težiti k prilagajanju glede uporabe enake klasifikacijske sheme – UDK. Domnevam, da ima vsaka država svojo lastno lokalno izdajo te mednarodne klasifikacije, in sicer z različnimi ravni razčlenbe. Morebiti bi se bilo koristno pogovoriti o možnosti skupnega projekta prevajanja glavne referenčne datoteke (Master Reference File) standardne mednarodne izdaje UDK v vse jezike sistema na določeni ravni. Obstoj takšnega večjezičnega orodja za predmetno analizo bi nam prinesel možnost uporabe klasifikacijskih števil kot metajezika za informacijsko preiskovanje. Priznati moram, da ne bi predlagala odločitve o predmetnih značnicah. Trenutno bi jih morali organizirati na lokalni nacionalni ravni.

Domnevam, da je za nekoga, ki je na začetku uporabe sistema COBISS, presojati ponujati velike načrte in sklepe, toda nesporno dejstvo je, da smo povezani v mednarodni sistem kooperativne katalogizacije, kar je zelo očitna nova razsežnost medkulturnega dialoga na Balkanu.

Iz angleščine prevedel Franci Pivec.

Jelena Djurović (CNB "Đurđe Crnojević", Cetinje): COBISS.Net v sistemu COBISS.CG

Kontaktni naslov: jdjurovic@cnbct.cnb.cg.ac.yu

Tri leta po vzpostavitvi mreže COBISS.Net, ki omogoča prost pretok bibliografskih zapisov, kreiranih v avtonomnih sistemih držav članic mreže ter medsebojno povezovanje nacionalnih knjižničnih informacijskih sistemov na podlagi brezplačne izmenjave bibliografskih zapisov, ima COBISS.CG zelo pozitivne izkušnje. Razvidne so predvsem iz naslednjega:

- Pospesena avtomatizacija knjižničnega poslovanja v knjižnicah, ki so se leta 2001, ko je bil vzpostavljen COBISS.CG, vključile vanj.
- Povečano zanimanje preostalih knjižnic za vključitev v sistem COBISS.CG in za izrabo prednosti mreže COBISS.Net.
- Izvedba II. faze projekta Virtualna knjižnica Črne gore – vključitev 14 novih članic s tendenco nadaljnega širjenja.
- Zagotovitev široke podpore COBISS-u in organizacijskemu modelu povezovanja knjižnic v knjižnični informacijski sistem s strani Ministrstva za prosveto in znanost ter Ministrstva za kulturo Črne gore.

Brezplačno in neomejeno prevzemanje bibliografskih zapisov, promovirano novembra leta 2004 na letni konferenci COBISS, je prispevalo k hitrejšemu, učinkovitejšemu in racionalnejšemu poslovanju v sistemu COBISS.CG:

- Omogočen je velik prihranek časa in na ta način so pomembno zmanjšani tudi stroški katalogizacije knjižničnega gradiva.
- Z izrabo prednosti vzajemne katalogizacije znotraj sistema COBISS.CG in s prevzemanjem zapisov iz COBISS.Net so uspele posamezne knjižnice v svoj lokalni katalog vnesti veliko večji del fonda, kar npr. velja za Univerzitetno knjižnico, ki prispeva 80 odstotkov zapisov za skupni fond.
- Nadaljnja prednost je hitra in učinkovita priprava tekoče črnogorske bibliografije, ki nastaja na podlagi teritorialnega, nacionalnega in predmetnega kriterija.

Dne 30. junija 2007 je bilo v COBISS.CG naslednje število zapisov:

Kreirani zapisi	60.757
Prevzeti zapisi	118.802
Skupno število zapisov	179.559

Tabela 1: Število zapisov v sistemu COBISS.CG

Od skupnega števila bibliografskih zapisov je 66,17 odstotka prevzetih zapisov in 33,84 odstotka kreiranih zapisov. Po letih so ti zapisi razvrščeni takole:

Leto	Štev. kreiranih zapisov	Štev. prevzetih zapisov
2005	4.017	13.082
2006	4.341	8.927
2007 jan.–jun.	2.493	5.029
Skupaj:	10.851	27.038

Tabela 2: Število kreiranih in prevzetih zapisov od 2005 do junija 2007

Sklep: Od skupnega števila bibliografskih zapisov, vnesenih v elektronski katalog CNB, je 71,4 odstotka prevzetih zapisov in 28,6 odstotka kreiranih zapisov.

Prihranek časa in stroškov za katalogizacijo knjižničnega gradiva in racionalizacijo izrabe kadrovskega potenciala bomo prikazali na primeru CNB Črne gore:

- Leta 2004 je bilo v mesecu dni preko COBISS.Net prevzetih 2.700 zapisov. Delo so opravili štirje bibliotekarji. Za kreiranje 2.700 zapisov bi štirje bibliotekarji sicer potrebovali pet mesecev dela. To pomeni, da smo prihranili 4 mesece dela oz. tretjino letnega delovnega časa.

- Leta 2005 je bilo v elektronski katalog vnesenih 17.099 zapisov, od česar jih je bilo preko mreže prevzetih 13.082, kreirano pa 4.017 zapisov. Celotno delo je opravilo 6 bibliotekarjev. Za kreiranje več kot 13.000 zapisov bi potrebovali 9 bibliotekarjev, ob podpori COBISS.Net pa sta delo prenosa zapisov opravila dva bibliotekarja. Za kreiranje vseh 17.099 zapisov bi potrebovali 13 bibliotekarjev, dosegli pa smo več kot 50-odstotno zmanjšanje števila izvrševalcev nalog katalogizacije knjižničnega gradiva.

Po pridobljenih začetnih izkušnjah s prevzemanjem zapisov smo ocenili, da lahko v primeru prevzemanja že redigiranih zapisov iz drugih baz to delo opravljajo knjižnični delavci s srednjo in višjo strokovno izobrazbo. S tem so lahko bibliotekarji in bibliotekarji specialisti prevzeli zahtevnejša knjižnična opravila. Na ta način je dosežena racionalnejša delitev dela, s čimer so zadovoljni tako zaposleni kot uprava CNB.

Na koncu lahko trdimo, da za majhen knjižnični sistem, kakršen je črnogorski, COBISS.Net prinaša možnost hitrejšega razvoja knjižnične informacijske dejavnosti v državi kot tudi možnost preobrazbe knjižnic v sodobna informacijska središča. COBISS.Net bo omogočil racionalno izrabo kadrov in časa v črnogorskih knjižnicah, ob tem pa še veliko zmanjšanje stroškov za obdelavo publikacij. Knjižnice bodo z izmenjavo in s povezovanjem podatkovnih baz prispevale k uresničitvi splošnega cilja – demokratizaciji, strpnosti in spoštovanju kulturne raznolikosti.

Prevedel Franci Pivec.

Pavlina Mitrevska Gjurovska (Narodna in univerzitetna knjižnica "Sv. Kliment Ohridski", Skopje): Prednosti in problemi prevzemanja zapisov iz COBISS.Net v okolje COBISS.MK

Kontaktни naslov: pavlinam@nubsk.edu.mk

Republika Makedonija je družbeno okolje, v katerem živi več nacionalnosti z lastno kulturo, etnogenezo, tradicijo, zato tudi v knjižni produkciji obstajajo publikacije v več jezikih – razen v makedonščini še v albanskem, turškem, romskem, srbskem, vlaškem (italijanskem) jeziku – ter v različnih pisavah – ob cirilici tudi latinica. Razlike v jeziku in pisavi vplivajo tudi na način izdelave bibliografskih zapisov, na uporabo mednarodnih standardov in načel katalogizacije, na uporabo sistemov za identifikacijo ISBN in ISSN, pa tudi na sprejemanje Priporočil Mednarodne konference bibliografskih servisov. Te posebnosti so obstajale že v tradicionalnem bibliotekarstvu, zato že od prej pri katalogizaciji enakopravno uporabljamo obe pisavi.

Makedonija je od samega začetka leta 1989 vključena v sistem COBISS. Programsko opremo je uporabljala tudi v obdobju osamosvajanja, tranzicije in v času turbulentnega dogajanja. Leta 2001 je bila formirana vzajemna baza podatkov COBIB.MK, leta 2003 pa je sistem COBISS.MK postal del mreže COBISS.Net.

Formiranje vzajemne baze COBIB.MK in možnost prevzemanja zapisov med knjižnicami znotraj Makedonije sta omogočila delovanje univerzalne bibliografske kontrole, še posebej v zadnjih letih, ko se je v sistem vključilo veliko novih knjižnic. V COBIB.MK je bilo na dan 21. 11. 2007 prešteti 365.183 bibliografskih zapisov o monografskih in serijskih publikacijah ter sestavnih delih in vrstah neknjižnega gradiva. V sistemu deluje 22 knjižnic. Pred izdelavo izvirnega zapisa je treba preveriti, če takšen zapis v skupni bazi že obstaja in če je že narejen, se ga prevzame. Če je takšnih zapisov več, je treba prevzeti najstarejši zapis. Vseeno se v bazi kopičijo duplikati, zato se bomo v naslednjem obdobju posebej posvetili razreševanju teh duplikatov.

Večina bibliografskih zapisov za monografske publikacije iz nacionalne produkcije nastane v NUB „Sv. Kliment Ohridski“, vse druge knjižnice v sistemu COBISS.MK pa jih prevzemajo in po potrebi dopolnijo. Prevzemanje zapisov znotraj COBISS.MK je preprosto, saj so zapisi kreirani po „Pravilih za katalogizacijo, sistemizacijo in predmetno obdelavo“, ki velja v Makedoniji, dodajajo pa se lokalni podatki, specifični za vsako knjižnico.

Prevzemanje bibliografskih zapisov v mreži COBISS.Net, ki je možno od leta 2003, se uporablja za vse tiste publikacije, ki jih ni v sistemu COBISS.MK. Prevzemanje iz COBISS.Net pozitivno vpliva na skrajšanje procesa katalogizacije. Toda različnost jezikov in pisav ter različnost katalogizacijskih pravil v knjižnicah znotraj COBISS.Net, včasih močno upočasnijo proces prevzemanja in je v takšnih primerih mogoče veliko hitreje narediti nov zapis, kot pa popraviti prevzetega. En del problemov, s katerimi smo se srečevali pri prevzemanju zapisov, je bil rešen z izboljšanjem programske opreme in s konverzijo baze, ki je bila opravljena v začetku novembra leta 2007.

Ko sedaj prevzemamo zapise v latinici, praviloma vedno dobimo zadovoljiv zapis, vsaj kar zadeva glavni opis, ki ga je mogoče nato lokalno dopolniti s predmetnimi oznakami, skladno s pravili predmetne obdelave v makedonskem jeziku.

Problemi nastajajo pri prevzemanju zapisov v cirilici, ki so transliterirani. Pri takšnih zapisih je potrebno usklajevanje in prilagajanje načelom katalogizacije v izvirni pisavi, kar terja večjo koncentracijo in korigiranje specifičnih črk, da bi bil zapis predstavljen uporabnikom v

zadovoljivi obliki. To je še posebej pomembno, ker se pri vnosu podatkov vse odvija v latinici, zato so vedno možne napake in pri preiskovanju preko interneta se takšne pomanjkljivosti takoj pokažejo pri izpisu. Obstajajo tudi razlike pri načinu obravnavanja imenskih kazalk. V sistemu COBIB.MK se ime avtorja vedno piše v izvirni obliki, razen pri prevodih v makedonščino, ko napotimo uporabnika na izvirno obliko imena.

V mreži COBISS.Net ni pravila za prevzemanje zapisov, zato je izbira baze, iz katere se prevzema zapis v celoti, stvar odločitve samega katalogizatorja. Če hočemo preveriti, ali že obstaja zapis za določeno publikacijo, je treba vstopiti v vsako bazo posebej, za kar potrebujemo veliko časa, še posebej, če hočemo ob tem tudi preveriti, kateri zapis nam najbolj odgovarja.

Za okolje, v katerem dela COBISS.Net, je značilna kulturna različnost, različni jeziki, različne pisave. V vseh teh letih, kar ga uporabljamo, nam daje dobre rezultate, ob tem pa se vsakodnevno izboljšuje in prilagaja potrebam tako uporabnikom knjižnic, kot tudi knjižnicam, ki so sooblikovalke COBISS-a.

Iz srbsčine prevedel Franci Pivec.

Nevenka Hajdarović (Narodna in univerzitetna knjižnica BiH, Sarajevo): COBISS.Net – uporaba v bosansko-hercegovskih knjižnicah

Kontaktни naslov: nevenka.hajdarovic@vibbih.ba

Sistem COBISS, ki kontinuirano ponuja celovite rešitve in se odziva na zahteve sodobnega knjižničarstva, je odigral odločilno vlogo v razvoju bibliotekarstva v regiji v zadnjih dveh desetletjih. To je uspeval, ker spremlja tokove v svetovnem knjižničarstvu in obenem gradi sistem, ki lahko zadovolji potrebe ne samo v deželah, nastalih z razpadom Jugoslavije, ampak tudi širše. Zato nas ne preseneča zanimanje držav naše regije za ta sistem, ki daje velike možnosti povezovanju knjižnic na mednarodni ravni. Povedano na kratko: sistem uspeva spremljati knjižnične standarde in ponuja možnost izmenjave podatkov z drugimi sistemi ter s tem prispeva k pospešitvi procesa obdelave dokumentov. Torej, vzpostavitev mreže COBISS.Net, ki se je izkazala za zelo učinkovito, o čemer govorijo podatki o velikem številu prevzetih podatkov, predstavlja pomemben prispevek k izgradnji nacionalnih informacijskih sistemov. V BiH je 30 odstotkov vseh obdelanih publikacij prevzetih iz mreže COBISS.Net, večino zapisov pa so prevzele javne knjižnice. Prevzemanje zapisov iz mreže COBISS.Net je zelo preprosto, kar

je dobrodošlo za knjižničarje, saj je 30 odstotkov fonda enakega v vseh knjižnicah.

Pomembno bi bilo, da bi obdelava temeljila na praktično identičnih pravilnikih, ki so jih podedovale knjižnice v regiji. Poenotenje obdelave na ravni mreže zaradi lažjega in učinkovitejšega prevzemanja zapisov je področje, na katerem so potrebna večja prizadevanja tako pri formalni kot pri vsebinski obdelavi. Poseben problem predstavljajo stari, nepopolni in podvojeni zapisi, ki jih je kar precej v mreži in jih ni bilo mogoče urediti, pa tudi ne izbrisati iz baze. Pri prevzemanju zapisov iz drugih nacionalnih sistemov se srečujemo s spremembami glede na Pravilnik in priročnik za izdelavo abecednih katalogov (E. Verona), za olajšanje prevzemanja zapisov pa bi morali te spremembe definirati ter z njimi seznaniti vse nacionalne centre. Največje neskladnosti so povezane z obdelavo knjig v delih, z opombami, značnicami, adligati itd. Posebej dobrodošla za izboljšanje kakovosti zapisov bi bila možnost uporabe priročnika online.

Vsebinska obdelava je največji izziv in tukaj imamo sila pisano stanje. Ne glede na zbrane izkušnje, ki niso tako majhne, je očitna neuskkljenost, v glavnem kot posledica odsotnosti normativnih datotek, katerih izdelava bi morala biti skupni interes vseh članic sistema. Glede na to, da uporabniki pogosto preiskujejo katalog po strokovnih področjih ali temah, je zaželena natančna vsebinska obdelava publikacij. Računalniki bodo iz dneva v dan v večji meri sami nadomeščali formalno obdelavo gradiva (še malo, pa nam ne bo treba več vnašati naslovov in drugih formalnih podatkov, ker bodo to namesto nas naredili različni strojni čitalci), ni pa zamenjave za razumevanje publikacije in za vsebinsko obdelavo. Težišče vsebinske obdelave bo treba prenesti na pripravo trdnih pravil, ki temeljijo na logičnih načelih. V "poplavi" založništva bodo morali bibliotekarji vse pogosteje obvladati tudi aksiološki pristop h gradivu.

Podatek, povezan z jezikom publikacije (kar ni niti katalogizacijski niti vsebinski podatek) v okviru sistema COBISS, je na voljo v delu uporabniškega vmesnika. Tega sploh ne bi omenjala, če ne bi prav podatek o jeziku izzval pri nas hudih polemik, ki so prestopile okvir bibliotekarske stroke. Zagovarjamo spremembe uporabniškega vmesnika, ki naj bi uporabnikom ponudil popolne podatke po naslednjem vrstnem redu: priimek in ime, naslov dela in leto objave.

Pri podatkih, povezanih s prevzemanjem zapisov iz drugih knjižničnih informacijskih sistemov, je očitno, da le slovenske knjižnice prevzemajo zapise tudi iz drugih sistemov. Seveda vemo za razloge – druge članice mreže nimajo dostopa do OCLC. Treba je preveriti, pod kakšnimi pogoji bi lahko članice COBISS.Net brez omejitev

prevzemale zapise, ki so jih slovenske knjižnice že prevzele iz drugih sistemov.

Včasih od nas pričakujejo, da smo tudi vizionarji, kar glede na mesto in vlogo COBISS-a v regiji in širše niti ni tako težko. Lahko predvidimo, da bomo kmalu pridobili naslednje nove možnosti:

- prevzemanje zapisov iz drugih sistemov,
- preiskovanje in prevzemanje zapisov na ravni mreže,
- možnost ukaza new/incl na ravni COBISS.Net,
- tiskanje izpisov glede na različne parametre in z več možnimi kombinacijami,
- transkripcije pisav (arabsko, hebrejsko itd.),
- poenoten katalogizacijski opis,
- normativne datoteke (npr. predmetne značnice – večjezična normativna datoteka),
- več podatkovnih baz,
- povečano število knjižnic članic sistema,
- povečano število držav članic sistema,
- okolje windows,
- preglednejši vmesnik.

Vloga COBISS.Net je iz dneva v dan večja in zelo pomembna tudi za razvoj nacionalnih sistemov v okviru mreže. Z nadaljnjo izgradnjo mreže in poenotenjem dela v mreži se bomo približali cilju, h kateremu teži sodobno bibliotekarstvo, saj bo celovito zagotovljena univerzalna bibliografska kontrola (UBC). Preostane nam še upanje, da bodo vse to kot koristno prepoznali tudi končni uporabniki bralci, zaradi katerih smo vsi mi sploh tukaj.

Prevedel Franci Pivec.

Marija Jovancai (Biblioteka Matice srbske, Novi Sad): Kreiranje in prevzemanje bibliografskih zapisov v COBISS.Net v Biblioteki Matice Srbske

Kontaktни naslov: jovancai@bms.ns.ac.yu

Biblioteka Matice srbske (BMS) sodeluje v sistemu vzajemne katalogizacije COBISS od leta 1989. Ta sistem je na ravni nekdanje Jugoslavije omogočil ustvarjanje lokalnih baz na računalniških posameznih knjižnic in vzajemne baze na računalniškem sistemu gostitelja. Vzajemna baza je nastala kot rezultat koordinirane in enotne bibliografske-katalogizacijske obdelave knjižničnega gradiva na način, da so se podatki o publikaciji vnašali le enkrat in na enem mestu. Z razpadom Jugoslavije je razpadel tudi omenjeni sistem. V Srbiji je bil v začetku leta 2003 v okviru projekta Virtualna biblioteka Srbije znova vzpostavljen sistem vzajemne katalogizacije COBISS.SR. Podlago

novega vzajemnega elektronskega kataloga tvorijo baza BMS (ki je imela takrat največ zapisov) ter baze Narodne biblioteke Srbije, Univerzitetne biblioteke "Svetozar Marković" in Jugoslovanskega bibliografsko-informacijskega inštituta.

BMS aktivno sodeluje pri bogatjenju skupne elektronske baze z opisom publikacij, objavljenih in tiskanih na teritoriju Vojvodine, ki jih zbira kot obvezni izvod ter pridobiva z nakupom, darili, zamenjavo ali na druge načine. Svojo lokalno bazo dopolnjujemo tudi s prevzemanjem zapisov, ki so jih kreirale druge knjižnice članice sistema. Iz primera obdelanih publikacij v letu 2006 je razvidno, da je v BMS več kreiranih kot prevzetih zapisov.

Vrsta gradiva	Kreirani zapisi	Kopirani zapisi	Skupaj
Monografske publikacije	12.965	9.110	22.075
Serijske publikacije	409	522	931
Prispevki v serijskih publikacijah	17.459	2.554	20.013
Drugo	3.112	759	3.871
Skupaj	33.945	12.945	46.890

Tabela 1: Število obdelanih publikacij v BMS v letu 2006

Rekatalogizacija starega fonda

Sistem vzajemne katalogizacije je prispeval k racionalnejši delitvi dela v knjižnicah in na ta način omogočil izvedbo drugih nalog. Zato je bil v BMS že leta 1991 narejen program za retrospektivni opis knjig, obdelanih na klasičnih katalogizacijskih listkih, da bi na ta način lahko v elektronskem katalogu našli podatke o vseh knjigah v različnih zbirkah. Rekatalogizacija poteka "de visu", s knjigami v roki, ki jih jemljemo iz skladišča glede na format in "numerus currens". Po tej poti izvajamo tudi kontrolo in kontinuirano revizijo zbirk, delo pa je organizirano tako, da ni ovirana uporaba oz. servis uporabnikov.

Analitična obdelava prispevkov v periodiki

Leta 1993 se je začela realizacija drugega programa, ki zajema analitično obdelavo prispevkov v serijskih publikacijah. Zastavili smo si nalogo, da bomo analitično obdelali vsa besedila v serijskih publikacijah Matice srbske in BMS. Najprej smo izdelali opise prispevkov v Letopisu Matice srbske, sledili pa so prispevki v devetih Matičinih znanstvenih zbornikih ter v letopisu (Godišnjak Biblioteke Matice srpske). Po ponovno vzpostavljenem sistemu vzajemne katalogizacije leta 2003 in v dogovoru z Narodno biblioteko Srbije, ki pripravlja Bibliografijo Srbije, je bilo odločeno, da se obdelava razširi na vse tekoče strokovne in znanstvene časopise iz Vojvodine in da se ti zapisi vključijo v omenjeno Bibliografijo. Sedaj se obdelujejo prispevki iz več kot 150 časopisov, tudi

dnevnikov in tednikov, ki izhajajo v srbsčini in jeziki narodnih manjšin.

Bibliografija knjig v Vojvodini

Od leta 1989 se v BMS iz njene elektronske baze formira Bibliografija knjig v Vojvodini. Ta Bibliografija v letnih zvezkih izhaja od leta 1981 (do leta 1991 pod naslovom Bibliografija Vojvodine. Serija 1, Monografske publikacije). Temelji na teritorialnem načelu, ki je edino možno in pravično v večnacionalnem okolju, kakršna je Vojvodina in opisuje vse knjige, objavljene v Vojvodini kot tudi tiste, ki so nastale v njej v času enega koledarskega leta. Gre za opise knjig v srbskem, madžarskem, slovaškem, romunskem, ruskem jeziku in drugih, ki so odvisno od jezika razvrščeni po azbučnem ali abecednem vrstnem redu. Celoten opis knjig v vseh rubrikah bibliografske obdelave, vključno z materialnim opisom in opombami, je narejen v jeziku in pisavi same publikacije. Pri posameznih vrstah publikacij (zbirke pravljic, esejev, antologije in druge) zapisi vsebujejo tudi popis celotne vsebine. Bibliografski opisi se delajo na podlagi muzejskega primerka, ki ga najprej katalogiziramo, sledi pa bibliografska obdelava. Bibliografija vsebuje sedem registrov (imenski, predmetni in geografski register, register decimalnih oznak, zbirk, založnikov in tiskarn) in dopolnitve že izdanih zvezkov. Takšen način priprave bibliografije je bibliografom zelo olajšal delo. To se še posebej nanaša na izdelavo registrov, za katere smo nekoč porabili veliko več časa. Sleherni bibliografski zapis je od trenutka vnosa dostopen online in ni treba čakati na natis, ki lahko traja zelo dolgo.

Tiskani katalogi starih in redkih knjig

V elektronski bazi se obdeluje tudi bogata zbirka raritet, ki zajema rokopise, stare tiske in redke knjige, časnike in časopise. Na osnovi te baze se oblikujejo in tiskajo tri serije katalogov: 1. Cirilične rokopisne knjige BMS, 2. Katalog starih in redkih knjig BMS in 3. Katalog legatov BMS. V prvi seriji je objavljenih že dvanajst knjig, v drugi in tretji pa po pet knjig.

Bibliografija Matice srbske

Upošteva, da se v elektronski bazi nahajajo opisi vseh prispevkov iz serijskih publikacij, ki jih izdajajo Matica srpska in njene ustanove – knjižnica, založniško podjetje in galerija – bo iz te baze v BMS generiran tudi šesti del Bibliografije Matice srbske za petletno obdobje 1981–1985. Prejšnji štiri deli so bili narejeni ročno v Matici srbski.

Poenotenje zapisov v vzajemni bazi COBISS.SR

Čeprav obstajajo katalogizacijska pravila, ki so v večini segmentov dovolj natančna in uporabljiva, je katalogizatorjem vseeno dopuščena določena svoboda, da na osnovi svoje lastne presoje neki podatek iz publikacije vnesejo ali ne in da izbirajo način, kako bodo to naredili. Prav ti

različni pristopi k publikacijam glede katalogizacijskih – bibliografskih opisov, še posebej pa glede vsebinske obdelave (v pomembnem delu gre tudi za napake in spreglede), prispevajo k temu, da imajo zapisi različno obliko in dolžino, da so neizenačeni. Ko je bil ponovno vzpostavljen sistem vzajemne katalogizacije v Srbiji, so bile formirane skupine redaktorjev iz knjižnic članic vzajemnega kataloga z nalogo, da pregledujejo zapise in na podlagi narejenih analiz predlagajo načela, ki bodo prispevala k večji izenačenosti zapisov. Te skupine so bile formirane za vsako vrsto knjižničnega gradiva posebej, pri monografskih publikacijah pa obstajata posebni skupini za imenski opis in za vsebinsko obdelavo. Doslej je največ naredila skupina za opis monografskih publikacij, ki je analizirala vnos vseh podatkov, še posebej pa tistih v blokkih polj za identifikacijo, kodirane podatke, opis, opombe in podatke o odgovornosti. Dogovorjena načela in rešitve v obliki navodil na desetih straneh so bila posredovana knjižnicam in bibliotekarjem, ki delajo z vzajemnim katalogom. Te skupine se sestajajo še naprej, ker je še veliko nerešenih vprašanj (glede izbire pisav v značnici), saj je dosedanja praksa v knjižnicah različna, glede obdelave večdelnih publikacij in drugega gradiva.

Referenci

- [1] Novka Šokica, Željko Vučković (2000). *Deset godina elektronskog kataloga Biblioteke Matice srpske*, Godišnjak Biblioteke Matice srpske za 1999, 32–44.
- [2] Dušica Grbić, Marija Jovancai, Radovan Mičić (2006). *Pogled na izdavačku delatnost Biblioteke Matice srpske*, Savremena biblioteka, 23, 64–68.

Iz srbsčine prevedel Franci Pivec.

Janez Jug (Fakulteta za družbene vede, ODKJG): Nekaj izkušenj s prevzemanjem zapisov

Kontaktни naslov: janez.jug@fdv.uni-lj.si

1. Splošni problem prevzemanja zapisov v sistemu COBISS je, da so nekateri zapisi v vzajemni bibliografsko-katalogni bazi COBIB.SI manj popolni kot v kaki od lokalnih baz. Najbolj očiten primer so CIP-zapisi s stanjem zaloge. To se dogaja zato, ker katalogizator po prevzemu zapisa iz COBIB.SI dopolnjeni zapis shrani samo v lokalno bazo. Razlogi za to so: (1) katalogizator nima pooblastila za shranjevanje v vzajemno bazo; (2) katalogizator ima pooblastilo, vendar ne uporabi ustreznega ukaza za shranjevanje, kadar njegova knjižnica ni kreator

zapisa; (3) katalogizator ima pooblastilo, vendar ne shrani zapisa v vzajemno bazo, ker je medtem druga knjižnica dopolnila zapis in bi moral dopolnitve prepisati v lokalni zapis. Problem bo odpravljen z uvedbo COBISS3/Katalogizacije, ko v bibliografskem delu ne bo več razlik med vzajemno in lokalno bazo.

2. Pri prevzemanju zapisov iz OCLC v COBISS je problem nepregleden izpis predmetnih oznak v COBISS/OPAC v uporabniškem izpisnem formatu zaradi večjega števila predmetnih oznak v več jezikih in vrstnega reda vnosa. V prevzetih zapisih je več predmetnih oznak kot v kreiranih zapisih, ker so v njih predmetne oznake iz več tezavrov, zato je uporabniški format izpisa v COBISS/OPAC nepregleden. Npr. v zapisu na sliki 1 so predmetne oznake Kongresne knjižnice (LC), Narodne knjižnice Kanade v francoščini (CAF) in predmetne oznake ODKJG v 11 vrsticah.

Slika 1: Izpis prevzetega zapisa iz OCLC

3. Po prevzemu zapisa iz OCLC katalogizatorji zbršejo nekatere predmetne oznake, ker so po njihovem mnenju odveč, npr. predmetne oznake iz GOO-trefwoorden thesaurus (gtt). Pri verifikaciji bibliografskih zapisov smo nalleteli na primer prevzetega zapisa iz OCLC, v katerem je bibliograf zbrisal formalno predmetno oznako "Congresses" in konferenčnemu zborniku določil tip dokumenta 2.01 (znanstvena monografija).

4. Posebna oblika prevzemanja zapisov iz vzajemne bibliografsko-katalogne baze COBIB.SI se od leta 2002 uporablja v digitalni zbirki visokošolskih del Fakultete za družbene vede Dela FDV (<http://dk.fdv.uni-lj.si/DelaFDV/>) in drugih zbirkah celotnih besedil, ki so bile oblikovane po tem vzoru (zbirka Družboslovna besedila ODKJG (<http://dk.fdv.uni-lj.si/db/>), zbirka Diplomске, specialistične, magistrske in doktorske naloge Ekonomsko-poslovne fakultete Maribor (<http://www.epf.uni-mb.si/ediplome/>). Povezava med COBIB.SI in zbirko Dela FDV je v bibliografskem zapisu v polju 856, kjer je v podpolju u vnesen URL za dostop do celotnega besedila dela v formatu PDF. Povezavo zbirke Dela FDV z bazo podatkov COBIB.SI omogoča

COBISS.SI-ID bibliografskega zapisa visokošolskega dela, ki je vnesen v lastnosti dokumenta besedila visokošolskega dela v formatu MS Word. Ko uporabnik klikne na naslov najdenega dela (slika 2), se v spodnjem okviru strani namesto seznama zadetkov izpišejo bibliografski podatki o diplomskem delu (slika 3) iz COBIB.SI.

Slika 2: Rezultat iskanja

Slika 3: Izpis bibliografskih podatkov o diplomskem delu

Anka Rogina (Institut informacijskih znanosti, Maribor): Obseg prevzemanja zapisov v COBISS.SI

Kontaktni naslov: anka.rogina@izum.si

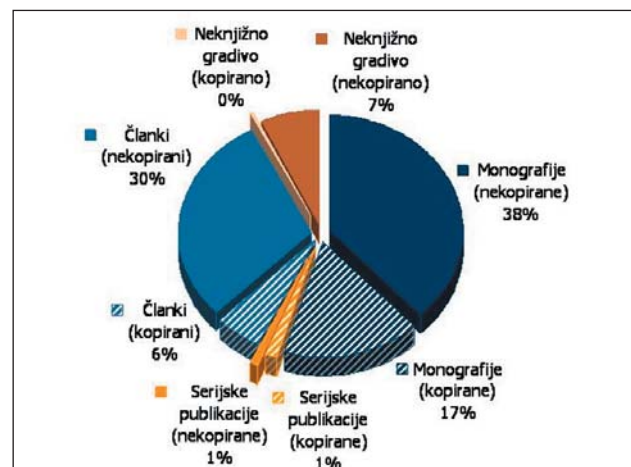
Prispevek poskuša odgovoriti na vprašanje, kolikšen obseg katalogizacije se v slovenskem nacionalnem bibliografskem sistemu opira na prevzemanje zapisov. Podatki temeljijo na podatkih iz bibliografske baze podatkov COBIB.SI na dan 15. 11. 2007.

Ponovna uporaba bibliografskih zapisov prispeva k učinkovitejši in cenejši katalogizaciji. K ponovni uporabi zapisov v tem prispevku štejemo vzajemno katalogizacijo v sistemu COBISS.SI ter prevzemanje zapisov iz tujih bibliografskih baz podatkov, med drugim iz baz podatkov v sistemu COBISS.Net.

Vzajemna katalogizacija v sistemu COBISS.SI – nekaj statističnih podatkov

V vzajemni bazi podatkov COBIB.SI je trenutno nekaj manj kot 3.200.000 bibliografskih zapisov. Baza podatkov vsebuje približno 55 odstotkov zapisov za monografske publikacije, 36 odstotkov zapisov za sestavne dele oz. članke, 7 odstotkov zapisov za neknjižno gradivo in 2 odstotka zapisov za serijske publikacije.

Učinek vzajemnosti se kaže v deležu zapisov, kopiranih v lokalne baze podatkov. Knjižnice so v svoje lokalne baze kopirale 24 odstotkov vseh zapisov iz vzajemne baze COBIB.SI. Ta delež bi se lahko zdel majhen, vendar postane smiseln, ko ga porazdelimo po vrstah gradiva: v lokalne baze knjižnic je bilo kopiranih približno 31 odstotkov zapisov za monografije, 50 odstotkov zapisov za serijske publikacije, 17 odstotkov zapisov za članke in 1 odstotek zapisov za neknjižno gradivo. Poudariti je treba, da zapisi, ki so bili kopirani, niso bili kopirani samo v eno lokalno bazo. V sistemu COBISS.SI je bilo izvedenih skoraj 5 milijonov kopiranj zapisov, kar pomeni, da je bil vsak kopirani zapis povprečno skopiran v 7 lokalnih baz. To je seveda le povprečje, nekateri zapisi so bili kopirani v več kot 100 lokalnih baz.

Slika 1: Deleži zapisov, kopiranih v lokalne baze podatkov (Deleži v diagramu so deleži v celotni bazi podatkov COBIB.SI.)

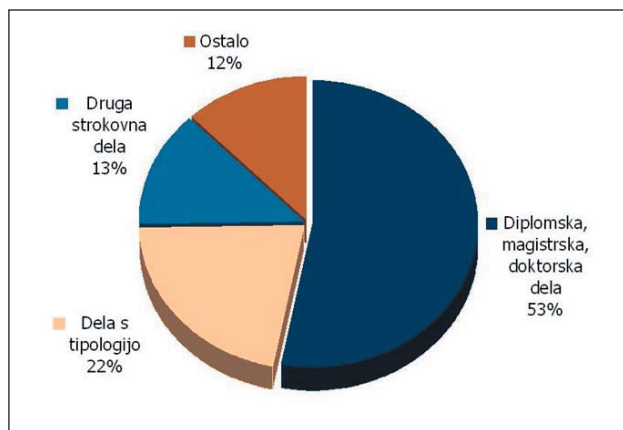
Če za monografske publikacije malo natančneje pogledamo, kaj so knjižnice kopirale v svoje lokalne baze, vidimo, da je med kopiranimi zapisi npr. 15,8 odstotka zapisov za literarna dela. Vidimo, da so knjižnice kopirale zapise za

sorazmerno novejša dela, saj je skoraj 26 odstotkov kopiranih zapisov za dela, izdana po letu 2000. Razumljivo je tudi, da so največ knjižnicam skupna dela v slovenskem jeziku, kar se kaže v 42 odstotkih kopiranih zapisov.

Ker govorimo o vplivu različnih kulturnih okolij, pogledamo še porazdelitev kopiranih zapisov po jezikih: slovenskemu jeziku sledijo publikacije v angleškem jeziku z 29 odstotki, iz česar bi lahko sklepali, da je angleščina jezik, ki ga Slovenci med tujimi jeziki najbolj obvladamo. Tako velik delež pripade angleščini tudi zato, ker je največ strokovne literature, z različnih področij, publicirane v angleščini. Sorazmerno nizka sta deleža kopiranih zapisov v jezikih narodnostnih manjšin, tj. v madžarskem (le 1 odstotek) in italijanskem jeziku (3 odstotke). 16 odstotkov kopiranih zapisov v jezikih bivše skupne države kaže na živahno sodelovanje med narodi kljub novim mejam. Ne smemo pa tudi pozabiti, da je približno 8 odstotkov prebivalcev Slovenije ob zadnjem popisu prebivalstva enega od teh jezikov navedlo kot svoj materni jezik [1].

Poglejmo še, česa knjižnice v svoje lokalne baze niso kopirale. Kakšne so torej monografije, ki jih imajo samo v eni knjižnici? Prvi podatek nam pove, da gre predvsem za strokovna dela (42,4 odstotka) in manj za literaturo (9,9 odstotka). 32 odstotkov zapisov, ki niso bili kopirani, je za monografije v angleščini, kar lahko pripišemo prevladi angleščine v strokovni literaturi. Na prvi pogled je visok tudi odstotek zapisov za dela v slovenščini, gre za 25 odstotkov oz. približno za 280.000 zapisov.

Če dela v slovenščini natančneje analiziramo, vidimo, da 53 odstotkov teh del predstavljajo diplomska, magistrska in doktorska dela, za katera je razumljivo, da niso široko razširjena. Nadaljnjih 22 odstotkov predstavljajo dela, ki jim je dodeljena tipologija in so torej sestavni del bibliografij raziskovalcev. Še nadaljnjih 13 odstotkov predstavljajo druga strokovna dela.

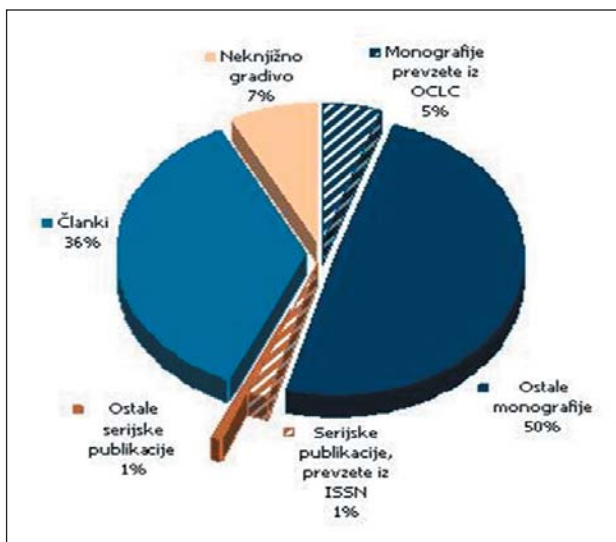

Slika 2: Nekopirani zapisi za monografije v slovenščini

Prevzemanje zapisov iz tujih bibliografskih baz podatkov

Drugi segment ponovne uporabe zapisov predstavljajo zapisi, prevzeti iz tujih baz podatkov, tj. iz baze podatkov ISSN, iz OCLC-jeve baze WorldCat in iz bibliografskih baz v sistemu COBISS.Net.

Skupaj vsi prevzeti zapisi predstavljajo le 6,6 odstotka vseh zapisov v vzajemni bazi COBIB.SI. Tudi tu dobimo bolj jasno sliko, če pogledamo razmerja po vrsti gradiva. Vidimo, da je bilo 60 odstotkov vseh zapisov za serijske publikacije kopiranih iz baze ISSN. Za prevzemanje iz OCLC-jeve baze WorldCat so najprimernejši zapisi za monografske publikacije; prevzeti zapisi predstavljajo že skoraj 10 odstotkov vseh zapisov za monografije. Delež zapisov, prevzetih iz COBISS.Net v bazi COBIB.SI je majhen (doslej je bilo prevzetih manj kot 5.000 zapisov) in predstavlja komaj 0,15 odstotka vseh zapisov v bazi. Največ zapisov je bilo prevzetih iz COBIB.SR, manj pa iz preostalih treh bibliografskih baz. Skladna temu je tudi porazdelitev prevzetih zapisov po jezikih: največ zapisov je za publikacije v srbskem jeziku, sledita makedonski in hrvaški jezik, nato pa še bosanski, angleški in madžarski. Pri vrednotenju teh deležev je treba upoštevati tudi, da lahko zapise iz baze ISSN v bazo COBIB.SI kopiramo že od začetkov sistema COBISS, tj. 20 let, zapise iz OCLC-jeve baze WorldCat lahko kopiramo zadnjih 7 let, prevzemanje zapisov iz COBISS.NET pa je možno zadnja 3 leta.

Slika 3: Delež zapisov, kopiranih iz baz ISSN in WorldCat v celotni bazi podatkov COBIB.SI

Referenca

- [1] Statistični urad Republike Slovenije, Popis prebivalstva, gospodinjstev in stanovanj 2002. Dostopno na: http://www.stat.si/Popis2002/si/rezultati/rezultati_red.asp?ter=SLO&st=9.